

A beismerő nyilatkozat jogintézményének értelmezési nehézségei

NÉMETH János¹

Az új büntetőeljárás törvény² jelentős újítása az előkészítő ülés újraszabályozása, amelyen immár lehetőség van az eljárás gyors és végleges lezárására. Ennek feltétele egy érvényes vádlotti beismerő nyilatkozat, amelyet a bíróság a törvényben meghatározott feltételek és egyéb tényezők figyelembevételére alapján, egy erre irányuló kihallgatást követően értékel. Kérdéses azonban, hogy a jogalkotó által „beismerő nyilatkozatként” meghatározott terhelti közlés és az azt követő, bíróság általi „kihallgatás” hogyan viszonyul a terhelti vallomás törvényben meghatározott fogalmához, illetve a büntetőeljárás lefolytatott, bíróság általi bizonyítékértékelő tevékenységhez, a bizonyítási eljáráshoz.

Kulcsszavak: büntetőeljárás, előkészítő ülés, beismerés, tárgyalás, bizonyítékok

1. A terhelti beismerő nyilatkozat az előkészítő ülésen

A Be. szabályrendszerében új fogalomként jelent meg a terhelt „bűnösséget beismerő nyilatkozata”. Új fogalom abban a tekintetben, hogy – a törvényszövegből kiindulva – annak rendeltetése az ügy lezárásának biztosítása az előkészítő ülésen. Egyértelműen kijelenthető, hogy a fogalom a Be. szövegében – egy kivétellel – kizárólag az előkészítő üléssel kapcsolatos szabályok között található meg, így a LXXVI. fejezetben, valamint az arra való visszautalásokban, így a tárgyalás menete, illetve a bíróság döntései és a jogorvoslatok kapcsán.³ A beismerő nyilatkozatra vonatkozó kihallgatás szabályaira a Be. 502. § (3) bekezdésében, illetve az 504. § (1) bekezdésében utal, elfogadásának feltételeit pedig a törvény 504. § (2) bekezdése tartalmazza.

¹ Doktori hallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. E-mail: nemeth.janos97@gmail.com

Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet a segítségért és a támogatásért témavezetőmnek, Dr. Tóth Andrea Noéminek. A tudományos közlemény elkészítését az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosító számú, „Tehetségéből fiatal kutató” A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban című projekt támogatta. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be. [új]).

³ Az egyetlen kivétel az eljárás egyezség esetén külön eljárás szabályai között található, a jogalkotó ugyanis itt is a bűnösséget beismerő nyilatkozat egyértelműségét és az ügyiratokkal való összhangját jelöli meg a bíróság általi jóváhagyás feltételeként.

A 499. § (1) bekezdésben meghatározottak szerint az előkészítő ülés nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtetheti a váddal kapcsolatos álláspontját. Ez utóbbi két módon valósulhat meg: érvényes beismerő nyilatkozat megtételével, illetve annak hiányában a bizonyításra vonatkozó indítványok megtételével, a valósnak elfogadott tények megjelölésével. A törvény a fejezetben azonban nem ad további, konkrét támpontot arra vonatkozóan, hogy a beismerő nyilatkozat mit foglalhat magában, illetve mit nem. Szinte általánosan elfogadottnak tekinthető az az álláspont, hogy az mind a vádirati tényállásban leírtakra – így a történeti tényállásra –, mind az anyagi jogi bűnösségre ki kell terjedjen,⁴ a törvény nem zárja ki azonban, hogy adott esetben a bíróság a vádlottnak a vádra tett egyszerű igenlő nyilatkozatát fogadja el a bűnösség beismeréseként.⁵ Megköveteli ugyan, hogy a bíróság a terheltet kihallgassa a nyilatkozat megtétele során, hiszen ez is szükséges lehet a beismerés elfogadási feltételeinek – például a beismerés önkéntességének – ellenőrzéséhez. A kihallgatás, de már a beismerő nyilatkozat nevesítése is felveti azonban, hogy a tárgyalást előkészítő nyilvános ülésen van-e lehetősége a bíróságnak bizonyítás lefolytatására, ott a bíróság terhelti vallomást rögzít-e? A Be. ugyanis a bíróság előtti bizonyítás lefolytatását a tárgyalás sajátosságaként jelöli meg.

A probléma tehát, hogy nem világos, a beismerő nyilatkozat egy új jogintézmény, vagy az megegyezik a terhelt vallomásának eljárásbeli fogalmával, ebből következően pedig, hogy az előkészítő ülésen bizonyítás lefolytatása – terhelti vallomás felvétele – lehetséges-e. Az eljárás e szakaszában – még a tárgyalást megelőzően – beszerzett újabb bizonyíték, de legalábbis a nyilatkozatból levont következtetések ugyanis nagymértékben befolyásolhatják az eljárás alakulását, végső soron pedig az ügy eldöntését.

Feltevés, hogy a bűnösséget beismerő nyilatkozat jogi megítélése a Be. hatálybalépését követő években sem tisztázódott, az továbbra is kétségesen értelmezhető – és úgy is értelmezik – egyszerű beleegyezésként és bizonyítékként értékelhető terhelti vallomásként. Ez a kettős értelmezési lehetőség véleményem szerint mindenképpen tisztázást igényel a jogalkotó részéről, hogy ezáltal is elkerülhetők legyenek a jogértelmezésben – illetve jogalkalmazásban – megjelenő ellentétes döntések.

2. A büntetőeljárásbeli bizonyításról

Ahhoz, hogy a beismerő nyilatkozat terhelti vallomásként, s így bizonyítékként való értékelhetőségének kérdésében állást foglalhassunk, értelmezni szükséges azt a fentebb már említett törvényi feltételt, amely szerint a bírósági eljárásban bizonyítás

⁴ Belovics Ervin: A büntetőeljárásról szóló törvény új jogintézményei (II., befejező rész). *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 5. 3.

⁵ Varga Zoltán: Az előkészítő ülés hatása a büntetőeljárásban. *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 6. 28.

lefolytatására csak tárgyaláson kerülhet sor: a Be. 425. §-ában ugyanis úgy fogalmaz, hogy a bíróság tárgyalást tart, ha a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására bizonyítást vesznek fel.

Mivel azonban a bizonyítás fogalmának, jogtudománybeli megítélésének elemzése és meghatározása értelemszerűen nem sűrítethető be jelen tanulmányba, mintegy rövid összefoglalásaként a vonatkozó jogirodalmi meghatározások és állásfoglalások – a teljesség igénye nélkül figyelembe vett – egy részének,⁶ az alábbiakat kívánom kiemelni: a bizonyítás elsősorban a bíróság bizonyítékértékelő tevékenységére vonatkozó fogalom, amely a büntetőügy eldöntését megalapozó bírói meggyőződés kialakulásához szükséges. Ebben segítségére szolgál a nyomozás során végzett bizonyításfelvétel, illetve az eljárás egyéb szereplői, a vád és a védelem által szolgáltatott bizonyítékok is. A hatályos Be. 425. §-a kizárólag a tárgyalásra korlátozza a bizonyítási eljárás lefolytatását, ami a processzualista felfogást képviseli, tekintettel arra, hogy egy konkrét eljárási cselekmény törvényileg van a bizonyítás lefolytatására kijelölve. A processzualista bizonyításelmélet eleme, hogy törvényileg nemcsak a bizonyítási eljárás mikéntje, de a bizonyítási eszközök is meg vannak határozva: a Be. 165. §-a tartalmazza a bizonyítási eszközök felsorolását, amelyek között a terhelt vallomása is szerepel,⁷ a beismerő nyilatkozatot azonban nem tartalmazza, ezek alapján pedig az bizonyíték nem lehet. A hatályos Be. processzuális megközelítésben tehát nem teremt lehetőséget az előkészítő ülésen a terhelti beismerés bizonyítási eszközként – s így bizonyítékként – való értékelésére, mivel bizonyítékok vizsgálatát, bizonyítékértékelési tevékenységet a bíróság kizárólag tárgyalás keretein belül végezhet.

3. A terhelti vallomás

A bizonyítás fogalma mellett elengedhetetlenül szükséges a jelen tanulmány szempontjából releváns bizonyító eszköz, a terhelt vallomása fogalmának értelmezése is. A tanulmány témájához ragaszkodva itt a továbbiakban kizárólag a beismerő terhelti vallomással és annak jelentőségével foglalkozom, megvizsgálva a terhelt vallomásának új fogalmát és annak viszonyát a beismerő nyilatkozathoz.

A Be. 183. § (4) bekezdése kimondja, hogy a terhelt beismerése esetén – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is. Van

⁶ Így különösen Bócz Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 41. (1992), 1–40. 83–96.; Jármai Tibor: Gondolatok a bizonyítás egyes kérdéseiről. In Nagy Ferenc – Balogh Elemér (szerk.): *Ad futuram memoriam – Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére*. Szeged, Pólai Elemér Alapítvány, 2007. 54–65.; Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003; Elek Balázs – Szabó Krisztián: *Szemelvények a büntető eljárásjog köréből*. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019; Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2020; Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004.

⁷ Be. 165. § b).

azonban olyan vélemény, amely szerint „közhellyé vált, hogy a beismerő vallomás csak egy bizonyíték a többi között, és megszületése esetén is be kell szerezni a többi bizonyítékot, illetve a tárgyaláson fel kell venni a további bizonyítást is”.⁸ Ha itt még nem is foglalunk véglegesen állást abban a kérdésben, hogy az előkészítő ülésen elhangzott terhelti nyilatkozat értékelhető-e bizonyítékként, azt mindenképpen érdemesnek tartom kiemelni, hogy valóban a beismerés jelentőségének előtérbe kerülését eredményezte az új szabályozás, hiszen az a Be. további bizonyítékok beszerzésére vonatkozó főszabálya alóli kivételnek tekinthető.

A terhelti vallomás fogalmát a Be. 183. § (1) bekezdése akként határozza meg, hogy az a terhelt minden olyan, a büntetőeljárásban a terhelti figyelmeztetés utáni, bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság előtt tett, illetve ezeknek címzett szóbeli vagy írásbeli közlése, amelyben a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényt állít. A miniszteri indokolásban megfogalmazott álláspont szerint a fenti definíció az új törvénykönyv hatálybalépését megelőző jogértelmezési viták elkerülése érdekében született, s az immár egyértelműen meghatározza, hogy a terhelt mely nyilatkozatai minősülnek vallomásnak, és ekként melyek értékelhetők bizonyítási eszközként. Rámutat továbbá, hogy melyek azok a törvényi feltételek, amelyeknek meg kell felelnie a fenti terhelti közlésnek ahhoz, hogy vallomásnak minősüljön: alakiságtól függetlenül ide tartozik minden olyan, közvetlenül a terhelttől származó közlés, amely a terhelti figyelmeztetés után valamely eljárási cselekményen történik, ha az a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényállítást tartalmaz.⁹

A definíció egyetlen kérdéses kitétele, hogy a nyilatkozatnak a bizonyítás tárgyára kell vonatkoznia: az előkészítő ülésen azonban még nem folyik bizonyítás, annak színtere a kódex szövege szerint a bírósági szakaszban csak a tárgyalás lehet, így nem világos, hogyan irányulhatna a bizonyítás tárgyára a beismerő nyilatkozat. A feltételrendszernek való megfelelés módját így egyelőre az az értelmezés biztosíthatja, ha a tárgyaláson való bizonyítás kizárólagosságát figyelmen kívül hagyjuk, ez azonban a törvényszöveggel ellentétes.

4. A beismerő nyilatkozat megítélése a jogirodalomban

Abban a tekintetben, hogy az előkészítő ülésen elhangzó terhelti beismerő nyilatkozat minősíthető-e a fentiek szerinti terhelti vallomásnak, illetve ebből következően, az előkészítő ülésen bizonyítás történik-e, az elmúlt évek jogirodalmában egyaránt találhatunk igenlő és nemleges válaszokat. A továbbiakban így a hazai jogértelmezés képviselőinek véleményét kívánom ismertetni, bemutatva a különböző álláspontok érveit, értelmezéseit, ezt követően pedig bírósági döntések elemzése útján kívánok rámutatni arra, hogy a bíróság előtt hogyan jelenik meg a beis-

⁸ Bancsi Zsolt József – Rimóczy István: Az előkészítő ülés ismeretelméleti és pszichológiai szempontjai I. *Ügyészségi Szemle*, 6. (2021), 1. 7–8.

⁹ A Be. 183. §-ához fűzött miniszteri indokolás.

merő nyilatkozatban elhangzottak értékelése, amennyiben az eljárásban tárgyalás tartására is sor kerül. Előrebocsátanám azonban, hogy a jogirodalom és a gyakorlat vizsgálatának különválasztása mindössze azt a célt szolgálja, hogy rámutassak, milyen értelmezési lehetőségek állnak rendelkezésre a jogalkalmazó számára, s hogy ezek közül a gyakorlatban mely szemléletmódnak sikerült érvényre jutnia.

4.1. A bizonyítékkénti értékelést ellenző vélemények

A kérdéskörrel – kisebb vagy nagyobb mélységben – foglalkozók tehát két oldalra oszthatók: az egyik „oldal,” akik tagadják, hogy az előkészítő ülésen bizonyítás, bizonyítékértékelés megy végbe, és – illetve vagy – nem tartják vallomásnak a beismerő nyilatkozatot. Ide sorolható Szabó Judit és Hornyák Szabolcs, akik az előkészítő ülés és bírósági igazgatás kapcsolatát vizsgáló tanulmányukban adnak hangot azon véleményüknek, amely szerint az előkészítő ülésen nem folyik bizonyítás, lényeges momentuma azonban, hogy a vádlottat ott ki kell hallgatni.¹⁰ Ibolya Tibor szerint az előkészítő ülés új szabályai révén a bíróságnak a megalapozott, törvényes ítélethez már nincs szüksége a nyomozás során beszerzett bizonyítékok újraértékelésére, s ezáltal a „bizonyítás megduplázására”.¹¹ Ibolya álláspontja is hasonló tehát abban a tekintetben, hogy szerinte az előkészítő ülésen a bíróság nem folytat le bizonyítást. Nem tér ki azonban arra, hogy a kihallgatást, illetve a terhelti nyilatkozatot hogyan értelmezné az új jogszabályi környezetben.

A beismerő nyilatkozat értékelése kapcsán a fentiekén túl két szerzőt kívánok kiemelni, akik már részletesen kitértek annak szerepére és értékelésére az eljárásban: Elek Balázs a Be. kodifikációja alatt írt, az előkészítő ülés új szerepét körvonalazó munkájában a beismerő nyilatkozatra mint „vádát nem vitató” nyilatkozatra utal. Szerinte ez a nyilatkozat különbözne a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomástól, mégpedig azért, hogy a nyomozás során tett beismerő vallomás a későbbiekben korlátlanul felhasználható lenne bizonyítási eszközként mint terhelti vallomás, míg a vádat nem vitató nyilatkozatnak sokkal inkább a közvetítői eljárásban tett nyilatkozatokhoz hasonló jogi természete lehetne, s ezáltal abban az esetben, ha a beismerés nem vezetne az eljárás jogerős befejezéséhez, a későbbiekben ez utóbbira nem lehetne hivatkozni, azt nem lehetne bizonyítási eszközként felhasználni.¹² Elek nemcsak hogy kijelenti, hogy a büntetőeljárás eredményes befejezését elősegítő vádlotti nyilatkozat terhelti vallomásként nem értékelhető, de rámutat arra is, hogy – habár elengedhetetlenül szükséges a nyilatkozat önkéntességének vizsgálata – a bíróság az előkészítő ülésen bizonyítást nem folytathat le.¹³

¹⁰ Szabó Judit – Hornyák Szabolcs: Az új büntetőeljárás kódex hatása a bírósági igazgatásra. *Bírósági Szemle*, (2020), 1. 29.

¹¹ Ibolya Tibor: Az új Be.-törvény ügyészi szemmel. *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 6. 24.

¹² Elek Balázs: Költség és időtartalmak a büntetőeljárásban. *Büntetőjogi Szemle*, (2015), 1–2. 15.

¹³ Elek (2015): i. m. 16.

A beismerő nyilatkozat terhelti vallomásként való értékelésének elvetését támogató másik részletes vélemény Varga Zoltánhoz köthető: Varga már a Be. hatálybalépését megelőzően hangot adott azon álláspontjának, amely szerint a terhelti beismerő nyilatkozat semmi esetre sem tekinthető terhelti vallomásnak.¹⁴ A Be. hatálybalépését követő egy év tapasztalatait összefoglaló későbbi munkájában továbbra is ragaszkodik azon álláspontjához, amely szerint nem véletlenül eltérő a jogalkotói megfogalmazás az előkészítő ülésen tett terhelti együttműködésnél, és szándékosan lett az itt elhangzó közlés beismerő vallomás helyett beismerő nyilatkozatként megfogalmazva. Varga ugyancsak fontos megállapítást tesz a többvádoltas ügyekben, az előkészítő ülésen elfogadott terhelti beismerések kapcsán: szerinte ugyanis lehetséges, hogy ilyen esetekben ha a terhelt

„beismerő nyilatkozatot tesz, amelynek törvényi kritériuma csupán annyi, hogy beismeri a bűnösségét a váddal egyezően (értsd: az ott leírt tényállást és a jogi minősítést elfogadja), a bíróság gyakorlatilag a terheltnek az előkészítő ülésen a vádra tett igenlő nyilatkozatát bizonyítékként használja fel a többi terhelttel szemben akkor is, ha tanúként él a mentességi jogával”.

Mindebből pedig véleménye szerint az következik, hogy „a bíróság kvázi a váddal bizonyítja a többi terhelt bűnösségét, ami védői oldalról elfogadhatatlan”.¹⁵

4.2. A bizonyítékkénti értékelés melletti érvek

A fentiekkel ellentétes álláspontra helyezkedők közül kiemelendőnek tartom Belovics Ervin véleményét,¹⁶ valamint Bancsi Zsolt József és Rimóczy István közös munkáját.¹⁷ Belovics szerint a beismerő nyilatkozat a Be. terhelti vallomás fogalmába teljes mértékben beilleszthető, hiszen „már az olyan terhelti közlés, amely szerint a vádiratban leírtakat elkövette és a bűnösségét beismeri, a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényállásnak minősül”.¹⁸ Ezzel kapcsolatban kiemeli azt is, hogy a Be. – a cikk megírásának idejében hatályos szövege – alapján a bíróság a vád lényegének ügyész általi ismertetését követően „a vádlottat a XXX. Fejezet szerint kihallgatja”.¹⁹ Habár a terhelti vallomásra vonatkozó szabályokra való utalás némiképp egyszerűsíthette a beismerő nyilatkozat értelmezését, a Be. hatályos szövegéből kikerült ez a fordulat: a Be.-t is módosító 2020. évi XLIII. törvény rendelkezései alapján 2021. január 1-jétől a normaszöveg szerint a bíróság a vádlottat „az előkészítő ülés

¹⁴ Varga Zoltán: Kötetlen tárgyalás vagy sarokba szorított védelem? *Ügyvédek Lapja*, 57. (2018), 4. 28.

¹⁵ Varga (2019): i. m. 28.

¹⁶ Belovics (2019): i. m.

¹⁷ Bancsi–Rimóczy (2021a): i. m.; illetve Bancsi Zsolt József – Rimóczy István: Az előkészítő ülés ismeretelméleti és pszichológiai szempontjai II. *Ügyészségi Szemle*, (2021b), 2. 6–35.

¹⁸ Belovics (2019): i. m. 3.

¹⁹ 502. § (3) bekezdés.

jellegére figyelemmel” hallgatja ki. Ezzel a jogalkotó gyakorlatilag még inkább megnehezítette a beismerő nyilatkozat minősítését, mivel az előkészítő ülés „jellegére” semmilyen magyarázatot nem ad, így akár az az értelmezés is helytálló lehet, hogy az az előkészítő ülés nyilvános ülés „jellegére” utal, ezáltal ismételten elvéve egy támpontot attól az értelmezéstől, hogy azon bizonyítás lefolytatása lehetséges. Mindamellett azonban, hogy Belovics elveti azon álláspontokat, amelyek az előkészítő ülésen való bizonyítást kizártnak tartják, rámutat arra is, hogy szöges ellentétben áll egymással a bizonyítás tárgyaláson való felvételének kizárólagosságára vonatkozó szabály, és az, hogy a bíróság az előkészítő ülésen a vádlottat a terhelti figyelmeztetést követően kihallgatja. Szerinte ez az ellentmondás csak azáltal oldható fel, hogy a Be. lehetőséget ad bizonyítás felvételére az előkészítő ülés keretei között is. Kiemeli azonban, hogy „ez a bizonyítás [...] kizárólag a vádlottnak a büntetőjogi felelősségére koncentrálódhat, azaz csak korlátozott jellegű lehet”.²⁰

A Bancsi–Rimóczy szerzőpáros szerint a terhelti beismerő nyilatkozat az előkészítő ülés kulcsfontosságú mozzanata, és úgy vélik, ha a terhelt kihallgatása itt bizonyítékszerzési cselekménynek minősül, az egyúttal azt fejezi ki, hogy a terhelti beismerésnek ezáltal kiemelt jelentőséget tulajdonít a jogalkotó, az ténylegesen a bizonyítékok „királynője”. Erre abból is következtetnek, hogy az érvényes beismerés esetén egyéb bizonyítékok beszerzése nem szükséges.²¹ Véleményük szerint a beismerő nyilatkozat lehet a védelem eszköze is, amely által lehetőség nyílhat a valóban vitás kérdések tisztázására. Ezek érdekében pedig egyértelműen szükségesnek tartják, hogy az előkészítő ülésen a vádlott kihallgatását a bíróság szükséghez és lehetőségekhez képest részletesen végezze el, így valódi bizonyításfelvételt végezve el. Arra az álláspontra reagálva, hogy a bizonyításfelvétel helyszíne csak a tárgyalás lehet, azon véleményüket is megfogalmazzák, amely szerint nemcsak hogy a vádlott előkészítő ülésen való részletes kihallgatásának tilalma a tételes perjogi előírásokból nem vezethető le, de már az a szabály is, hogy a bizonyítást tárgyaláson kell felvenni, nem minősül kivételt nem tűrőnek, csupán főszabálynak.²² Véleményük szerint az előkészítő ülés elsődleges célja a későbbi bizonyítási eljárás körülhatárolása, amelynek azonban elengedhetetlen eleme bizonyos kérdésekben bizonyítás lefolytatása már az eljárás e szakaszában, a vádlott részletes kihallgatása útján. Szerintük ennek tilalmát „a törvény nem tartalmazza, sőt a törvény preambuluma, bevezető rendelkezéseinek és részletes szabályainak összevetése alapján a részletes kihallgatás szükségessége mellett hozhatók fel érvek”.²³ Egyébiránt pedig úgy gondolják, eleve nem helyes és célravezető a nyilvános ülés és tárgyalás közötti éles különbségtételt támogató gyakorlat, mivel az az előkészítő ülés formálissá válásával és eredeti céljának, a bizonyítási relevancia rögzítése biztosításának veszélybe kerülésével

²⁰ Belovics (2019): i. m. 3.

²¹ Bancsi–Rimóczy (2021b): i. m. 7.

²² Bancsi–Rimóczy (2021b): i. m. 9–10.

²³ Bancsi–Rimóczy (2021b): i. m. 11.

fenyeget.²⁴ A jogalkalmazásban megjelenő, az említett eljárási cselekményekkel kapcsolatos helytelen cezúrára alapozó felfogás ugyanis nem tartja szem előtt a perkoncentrációt mint célt, s ezért sok esetben nem kerül sor a vádlott részletes kihallgatására. A szerzők úgy vélik, hogy „ha ez a tendencia uralomra jut, a perkoncentráció lehetősége – a jogalkotó akaratára ellenére – végképpen meg fog hiúsulni”.²⁵

4.3. A beismerés gyakorlati megítélése

A fentiekből látható, hogy a beismerő nyilatkozat megítélése továbbra sem egységes a jogirodalomban. Mindamellett pedig nem tekinthető kizárólag elméleti problémának, hiszen valóban nagy kihatása lehet a gyakorlatra is: egy vádlott egy cselekménye kapcsán is felmerülhet ilyen, ahogy az a 15.B.102/2019/47/I. számú ügyben is történt. Az ügyben emberölés büntettének kísérletében mondta ki bűnösnek a vádlottat a Törvényszék. A bíróság az ítélet indokolásában rámutatott, hogy a vádlott az eljárás különböző szakaszaiban egymástól lényegesen eltérő, teljesen ellentmondó tartalmú vallomásokot tett: a nyomozás során még beismerte a bűncselekmény elkövetését, ezzel szemben a bírósági eljárásban mindvégig tagadott. Az előkészítő ülésen terjedelmes, részletes vallomást tett, azonban vallomása a bíróság álláspontja szerint több ponton is összefüggéstelen, zavaros volt. Az itt elhangzottakat a bíróság pedig a tárgyaláson és a nyomozati szakban elhangzott vallomások ellentmondásosságának megítélése során is figyelembe vette, külön kiemelve az előkészítő ülésen tett „vallomás” részleteit, illetve azokra utalva a tárgyaláson elhangzottak vonatkozásában.

Úgy vélem azonban, hogy a büntetőügyek két esetében még inkább nagy jelentőséget nyer a beismerő nyilatkozat, illetve az abban elhangzottak, az abból levont következtetések értékelése. Ezek az ügycsoportok:

- a) a többvádlottas ügyek, ahol az előkészítő ülésen beismerő vádlott cselekményéből egyértelmű következtetés vonható le a többi terheltre vonatkozóan, illetve
- b) az egyvádlottas, többcselekményes ügyek, ahol a beismerő cselekmény(ek) valamilyen hasonlóságot mutat(nak), vagy kapcsolatban állnak a beismeréssel nem érintett, tárgyaláson lefolytatott bizonyítás alapján elbírált többi cselekményekkel.

5. Beismerés a többvádlottas ügyekben

A többvádlottas ügyek problematikájára már többen rámutattak, így ezekkel csak rövidebben foglalkozom: nyilvánvaló ugyanis, hogy ilyen esetekben „az ártatlan

²⁴ Bancsi–Rimóczy (2021b): i. m. 28–29.

²⁵ Bancsi–Rimóczy (2021b): i. m. 32.

terhelt is kerülhet olyan nyomás alá, amely hatására beismerő vallomást tesz”.²⁶ Problémák azonban nem feltétlenül csak hamis beismerésekből jelentkezhettek: a bíróság ugyanis érvényes, vagy akár el nem fogadott beismerésből is vonhat le következtetéseket az ügy egészére, s így a többi vádlottra vonatkozóan is.

Nemrégiben az előkészítő ülésen elfogadott beismerés, a bizonyítás és a bírói meggyőződés kérdésével is foglalkozott az Alkotmánybíróság (AB) a 26/2021. (VIII. 11.) számú határozatában: az indítványozó szerint a Be. 503. § (2) bekezdésében rögzített szabály sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog egyik részjogosítványát, nevezetesen a pártatlan bírósági eljáráshoz fűződő alkotmányos jogot. Álláspontja szerint ugyanis a bíróság azáltal, hogy a bűnösséget beismerő vádlott ügyében eljár és döntést hoz, alkalmatlanná válik arra, hogy az eljárás folytatásakor az egyéb vádlott(ak) cselekményéről előítéletektől és elfogultságtól mentesen, azaz pártatlanul ítélkezzék. A kifogásolt rendelkezés pedig nem tekinthető elégséges biztosítéknak, ugyanis az alapján a bíróság számára csupán lehetőség a bűnösséget beismerő vádlott tekintetében az elkülönítés, de nem kötelezettség.²⁷ Az AB az indítványozó minden indítványát el-, illetve visszautasította. Indokolásában rámutatott, hogy a bizonyítás célja az eljárás ezen – tárgyalás-előkészítő – szakaszában mindössze az, hogy a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásáról vagy a beismerő nyilatkozat elfogadásának megtagadásáról megalapozott döntést tudjon hozni, a Be. 167. § (4) bekezdése szerinti bizonyítékértékelési tevékenység az előkészítő ülés keretében ezért nem folytatható. Arra kizárólag a tárgyaláson folytatandó bizonyítás keretei között kerülhet sor.²⁸ Mindebből az AB szerint az következik, hogy

„az előkészítő ülésen – a Be. 167. § (4) bekezdése szerinti bizonyítékértékelési tevékenység hiányában – nem folytatható olyan bizonyítás, amelynek eredményeként a beismerő terhelt bűnösségével összefüggésben a bíróságnak, vagy az eljáró bíróság bármely tagjának saját meggyőződése alakulhatna ki. Ilyen előzetes bírói álláspont hiányában pedig nem áll fenn olyan objektív körülmény, amely a bíróság döntéshozatalát az egyéb terhelteket érintően szükségszerűen meghatározná, és amely miatt a bíró pártatlansága megkérdőjelezhetővé válna. Az Alkotmánybíróság szerint ilyen előzetes álláspont hiányában nem sérül a pártatlanság látszata, és a bíróság pártatlansága a bűnösséget be nem ismerő terhelt büntetőjogi felelősségének a vizsgálatában még akkor sem kérdőjelezhető meg, ha a vádlottak cselekvősege szorosan összefügg, és az elkövetési magatartás egymást kiegészíti”²⁹

²⁶ Bencze Máttyás: A kor színvonalán? – Az új büntetőeljárás kódex válasza a jelen kihívásaira. *Pro Futuro*, 8. (2018), 3. 23.

²⁷ 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat [28]–[29].

²⁸ 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat [81]–[82].

²⁹ 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat [85].

A többvádoltas, összefüggő cselekményes ügyek kapcsán tehát egyelőre a fenti AB döntés és az abban foglaltak irányadónak tekinthetők. Az AB értelmezésében így az előkészítő ülésen mindössze olyan, „korlátozott terjedelmű bizonyítás”³⁰ folytatható le, amely a beismerés elfogadhatóságának megállapításához szükséges. A magam részéről – a fent is hivatkozott, igencsak eltérő jogirodalmi álláspontokat is tekintetbe véve – legalábbis kétségesnek tartom az AB érvelését, s úgy gondolom, ez a vélemény önmagában még mindig nem képes kielégítően megválaszolni minden kérdést a beismerő nyilatkozat értékelése kapcsán.

6. Beismerés egyvádoltas, többcselekményes ügyekben

A második csoport, azaz az egy vádlott több cselekményét elbíráló ügyek problémájának ismertetéséhez két ügyet kívánok röviden ismertetni: az elsőben a beismert és be nem ismert cselekmények hasonlatossága, a másodikban azok összefüggő volta ad alapot az elemzéshez. Az első ügyben³¹ így az eljárás egy vádlott ellen folyt, akinek a terhére – részben az előkészítő ülésen tett beismerő nyilatkozata, részben tárgyaláson felvett bizonyítás alapján – első fokon többrendbeli lopás és közokirat-hamisítás elkövetését állapította meg a Járásbíróság. A bíróság az összesen tíz vádpontból nyolcban a vádlottnak az előkészítő ülésen elhangzott, érvényes beismerő nyilatkozata és az eljárás ügyiratai alapján döntött, míg a két maradék vádpontban³² foglalt cselekmény – az elismert cselekményeknél relatíve nagyobb értékre elkövetett lopások³³ – elkövetését a vádlott nem ismerte be. Ennek okán tárgyalás tartása vált szükségessé, mivel a bíróság a Be. 521. § korláta között további bizonyítás lefolytatását látta szükségesnek. A bíróság a bizonyítás lefolytatásában és az egyes bizonyítékok értékelésében megfelelően járt el, kiemelés érdemel azonban az a véleménye, amelyet a bizonyítékok és a vádlott védekezésével összefüggésben fogalmazott meg: „Nem mellesleg a vádlott beismerő nyilatkozatával [Be. 504.§] érintett lopások alapján olyan a vádlottra jellemző elkövetői profil állapítható meg, amelynek tökéletesen megfeleltek a 2. és 3. tényállási pontokban (2. és 3. vádpontban) írt bűncselekmények is.”³⁴

Véleményem szerint kétséges a beismert cselekményekre akként hivatkozni, amelyek megalapozhatták a bírói meggyőződést egy olyan elkövetői képről – az indoklás fentebb idézett része szerinti teljes elkövetői profilról –, amely alapul szolgálhat a két másik, bizonyítást igénylő cselekmény tekintetében való döntéshozatalhoz. Jogos lehet az az elvárás a vádlott részéről, hogy ha egyébként együttműködik az eljárás menetének gyorsításában az önkéntes beismerésével, ezt a ténytet – s főleg

³⁰ 26/2021. (VIII. 11.) AB határozat [79], hivatkozva a 2020. évi XLIII. törvény végső előterjesztő indoklásában foglaltakat.

³¹ 2.B.62/2019/20.

³² Az ügyben: „2. és 3. vádpont”.

³³ Egy 562 500 Ft és egy 148 800 Ft értékű kerékpár.

³⁴ 2.B.62/2019/20., 9.

az ebből levont következtetéseket – ne értékeljék hátrányára. A bíróság azonban hiába – az eljárási szabályokat teljes mértékben betartva – nem tette a bizonyítás anyagává az előkészítő ülésen felvett terhelti beismerést, illetve a kihallgatáson elhangzottakat, a kérdéses ügyekben kialakult meggyőződéséhez, úgy tűnik, nagyban hozzájárult az az elkövetői kép, amelyet a beismerés és az ügyiratok alapján a vádlottról az előkészítő ülésen kialakított. Az, hogy az eljáró bíróban valamilyen meggyőződés alakuljon ki a beismerő nyilatkozat és a vádiratban foglalt tényállás alapján, valószínűleg elkerülhetetlen. Így pedig nem zárható ki annak lehetősége, hogy a bíróság az elfogadott tényállás alapján „beskatulyazza” a vádlottat, s ezáltal saját gondolatmenetét, meggyőződését végső soron pedig döntését is esetlegesen negatívan befolyásolja az egyéb, bizonyítást igénylő cselekmények kapcsán is.

Ugyancsak egyvádoltas, de már több, összefüggő cselekményből álló ügyet bíráltak el a Törvényszék előtt egyesített eljárásban:³⁵ az eljárás folyamán a terhelt a büntetés-végrehajtási intézetből írt levelében testvérét arra kérte, hogy az tegyen hamis tanúvallomást oly módon, hogy írásbeli tanúvallomás megtételének engedélyezését kéri, s a hatóságnak a terhelt által írt vallomást adja át.

A terhelt két bűncselekmény elkövetését ismerte be az előkészítő ülésen: egy rendbeli hamis vád büntettét, valamint egy rendbeli hamis tanúzásra felhívás büntettét. A törvényszék ez utóbbi két bűncselekmény tekintetében meghallgatta a vádlottat és a beismerést külön végzésben elfogadta, a maradék öt cselekmény tekintetében bizonyítást folytatott le, s több mint 10 tárgyalási napon át hallgatta ki a tanúkat, valamint ismertette az ügyben releváns okirati bizonyítékokat.³⁶ Végül az elsőfokon eljáró törvényszék minden vádpontban megállapította a vádlott bűnösségét, itt azonban különösen a hamis tanúzásra felhívás beismerését tartom fontosnak kiemelni, mivel az abban foglaltakat, illetve az abból levont következtetéseket mind az első-, mind a másodfokon eljáró bíróság, illetve ügyészség is hivatkozta.

Amint arra a törvényszék is rámutat,³⁷ a vádlott testvérenek írt levele több cselekmény vonatkozásában tartalmazott félrevezető információkat. A bűncselekmény beismerésének jelentős súlya pedig ezért jelen esetben a vádlott szavahihetőségének aláaknázásában van: a törvényszék szerint ugyanis „a levél alapján utólagosan is azt lehet megállapítani, hogy a vádlott [egyéb] vallomásai nem fogadhatók el, hisz itt is erősíteni akarja, hogy nem ő a zaklatási és egyéb bűncselekmények elkövetője, bár tudja például, hogy laptopján lefoglalták a bizonyítékokat”.³⁸ A terhelt saját vallomásait aláásó, hamis tanúzásra felhívás beismerésének értékelése pedig arra ösztönözte a bíróságot, hogy az egyébként következetesen, cáfolatlan sértetti vallomást fogadja el valósnak.

³⁵ 18.B.18/2018/213/II.

³⁶ Bf.III.17/2021/14. (Győri Ítéletábla, mint másodfokú bíróság) [33].

³⁷ 18.B.18/2018/213/II [124].

³⁸ 18.B.18/2018/213/II [131].

A másodfokú eljárásban az Ítéletábra érveléséből³⁹ is levonható az a következtetés, hogy egy – a jelen ügyben ismertetetthez – hasonló jellegű beismeréssel a vádlott gyakorlatilag maga ellen szolgáltat bizonyítékot, a fellebbezési nyilvános ülésen a fellebbeviteli főügyész képviselője kifejezetten kiemelte, hogy „a vádlott elismerte a hamis vád, illetőleg a hamis tanúzásra felhívás elkövetését, mely szerint részben beismerő vallomás a zaklatás vétségére is, de minimálisan a vádlott szavahihetlenségének elismerését jelenti”.⁴⁰ Amennyiben azonban ragaszkodunk a beismerő nyilatkozatnak a terhelti vallomástól eltérő jogintézménykénti meghatározásához, úgy az ügyészség azon következtetésének elfogadását, amely szerint a beismerés „részben beismerő vallomás a zaklatás vétségére is” teljes mértékben elvetendőnek kell tekintenünk.

7. Összegzés

Habár valóban eltérők a beismerő nyilatkozat megítéléséről alkotott vélemények, a bíróságok előtt valóban megfigyelhető olyan gyakorlat az elmúlt évek jogalkalmazásából – akár bírói indokolásban, akár az ügyészség érvelésében –, amely egyes helyeken akár terhelti vallomásként nevesítve, máshol egyszerűen visszautalva a beismerő cselekményekre, kétségtelenül figyelembe veszi a beismerést egyvádlottas többcselekményes ügyek esetén a kérdéses többi cselekmény elbírálása kapcsán. A többvádlottas ügyek fent ismertetett kérdése az AB hivatkozott döntése alapján megválaszoltnak tűnik, az abból következő probléma azonban véleményem szerint korántsem megoldott: a beismerő vádlott nyilatkozata alapján a vádlott-társak cselekményével kapcsolatos bírói meggyőződés meglétét és figyelembevételét egyelőre mindössze a becsületesség és a lelkiismeret zárja ki.

Úgy vélem, nagy utat tett meg a jogalkotás és a jogalkalmazás, míg a „vádattal nem vitató nyilatkozat” koncepciójából a már-már terhelti vallomásnak minősülő beismerő nyilatkozat problémái teljes mértékben kikristályosodtak. Kitartok azon véleményem mellett, hogy a Be. jelenleg nem biztosít lehetőséget az előkészítő ülésen bizonyítás lefolytatására, a beismerő nyilatkozat pedig a jelenlegi törvényszöveg szerint nem terhelti vallomás. Kétségkívül igaznak tartom azonban Tóth Mihály véleményét, amely szerint:

„Nehéz megmagyarázni, hogy az a bíró, aki a beismerés elfogadhatósága körében olykor a vádlott részletekbe menő kihallgatására, az esetleges ellentmondások feloldásának megkísérlésére kényszerül, nem bizonyítást végez, vagy hogy a korlátozott bizonyítás nem bizonyítás. Az a nyögvenyelős magyarázat, hogy az ennek érdekében történő kihallgatás nem a büntetőjogi felelősséget, hanem a beismerés elfogadhatóságát érinti, nem meggyőző.”

³⁹ Bf.III.17/2021/14. [68].

⁴⁰ Bf.III.17/2021/14. [23].

Ezt a magyarázatot valóban nemcsak hogy nehéz elfogadni, de – amint az a fent elemzett jogesetekből látható – ugyancsak gyakorlatiatlan is: a jogalkalmazó szemmel láthatóan nehezen boldogul az előkészítő ülés és a tárgyalás szabályainak, a bizonyítás lefolytatásának és a beismerés értékelésének összevisszaságában, és így kétes, a törvénynek, valamint az észszerűségnek is megfelelni akaró indokolások születhetnek. Nem zárkózom el így attól a megfontolástól, hogy „jobb [...], ha mi is beismerő vallomást teszünk, és bevalljuk, hogy az előkészítés során is folyhat bizonyítás”.⁴¹ A probléma feloldása azonban nem állhat meg ezen a szinten, az egyéni meggyőződés ugyanis csak további, az eddigiekben ismertetett, egymásnak ellentmondó vélemények születését eredményezi, a probléma valódi megoldását, úgy vélem, csak egy következetes jogszabály-módosítás jelenthetné. Amennyiben pedig a jogalkotó az előkészítő ülésen lefolytatható bizonyításfelvétel, illetve értékelés mellett kötelezi el magát, kielégítő megoldásnak minősülne, ha:

- a) a beismerő nyilatkozat helyett beismerő terhelti vallomás megnevezést használna, vagy a beismerő nyilatkozat (mint kizárólag a beismerésre vonatkozó eldöntendő kérdésre adott igenlő vagy nemleges válasz) mellett terhelti vallomástételt is nevesítene az előkészítő ülés szabályai között;
- b) a Be. 425. §-ában a bizonyítás tárgyaláshoz kötését ismertető szabály melletti kitételként szabályozná, hogy „a bíróság a beismerő nyilatkozat és az ahhoz kapcsolódó terhelti vallomás értékelését előkészítő ülésen is elvégezheti”, illetve ezekhez kapcsolódóan;
- c) az „előkészítő ülés jellegére” figyelemmel lévő kihallgatás kitétel helyett az „előkészítő ülés céljára” tekintettel hallgassa ki a bíróság a vádlottat (ez a megfogalmazás jobban kimutathatná az eljárás lezárása lehetőségét, illetve a bizonyítási eljárás meghatározását mint célt a beismerés sikertelensége esetén).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bancsi Zsolt József – Rimóczy István: Az előkészítő ülés ismeretelméleti és pszichológiai szempontjai I. *Ügyészségi Szemle*, 6. (2021a), 1. 6–43.
- Bancsi Zsolt József – Rimóczy István: Az előkészítő ülés ismeretelméleti és pszichológiai szempontjai II. *Ügyészségi Szemle*, 6. (2021b), 2. 6–35.
- Belovics Ervin: A büntetőeljárásról szóló törvény új jogintézményei (II., befejező rész). *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 5. 2–5.
- Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó 2020.
- Bencze Máttyás: A kor színvonalán? – Az új büntetőeljárás kódex válasza a jelen kihívásaira. *Pro Futuro*, 8. (2018), 3. 11–36. Online: <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2018/3/2870>
- Bócz Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 41. (1992), 1–40. 83–96.
- Elek Balázs: Költség és időtartalékok a büntetőeljárásban. *Büntetőjogi Szemle*, (2015), 1–2. 10–17.
- Elek Balázs – Szabó Krisztián: *Szemelvények a büntető eljárásjog köréből*. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019.

⁴¹ Tóth Mihály: A koncepció korrekciója? *Ügyvédek Lapja*, 59. (2020), 5–6. 15.

- Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004.
- Ibolya Tibor: Az új Be.-törvény ügyészi szemmel. *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 6. 20–24.
- Jármái Tibor: Gondolatok a bizonyítás egyes kérdéseiről. In Nagy Ferenc – Balogh Elemér (szerk.): *Ad futuram memoriam – Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére*. Szeged, Pólai Elemér Alapítvány, 2007. 54–65.
- Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.
- Szabó Judit – Hornyák Szabolcs: Az új büntetőeljárás kódex hatása a bírósági igazgatásra. *Bírósági Szemle*, (2020), 1. 26–37.
- Tóth Mihály: A koncepció korrekciója? *Ügyvédek Lapja*, 59. (2020), 5–6. 11–18.
- Varga Zoltán: Kötetlen tárgyalás vagy sarokba szorított védelem? *Ügyvédek Lapja*, 57. (2018), 4. 27–29.
- Varga Zoltán: Az előkészítő ülés hatása a büntetőeljárásban. *Ügyvédek Lapja*, 58. (2019), 6. 25–29.

Jogi források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
2017. évi XC. törvény miniszteri indokolása
2020. évi XLIII. törvény végső előterjesztői indokolása
26/2021. (VIII. 11.) AB határozat
2.B.62/2019/20.
15.B.102/2019/47/I.
18.B.18/2018/213/II
Bf.III.17/2021/14.

ABSTRACT

Difficulties with the Interpretation of the Statement about Confessing on the Preparatory Trial

János NÉMETH

The re-regulation of the preparatory trial is a significant innovation of the new Criminal Procedure Code. This makes possible for the accused to make an agreement with the court about confessing their culpability and the crimes they committed. This way, the Court can make a decision on the merit as soon as reasonably practicable, so even on the court of first instance. Although there is a concept of „confession” regulated in the Criminal Procedure Code, the confession that the accused makes on the preparatory trial – if we translate it from the exact Hungarian phrase – is called a „statement” in the Code. This makes this legal instrument questionable from several points of view, for example: the concept and the usage of evidences in the criminal procedure by the Court; the classification of the statements that the accused makes during the preparatory trial or on the trial.

Keywords: *criminal procedure, preparatory trial, confession, trial, evidences*